

EAMONN BUTLER

HAYEK

ÇAĞIMIZ İKTİSAT VE SİYASET FELSEFESİNE KATKISI

Çeviren

Yusuf Ziya Çelikkaya

LiBeRtE

Hayek, Çağımız İktisat ve Siyaset Felsefesine Katkısı

Hayek, His Contribution to The Political and Economic Thought of Our Time

Eamonn Butler

Çeviren: **Yusuf Ziya Çelikkaya**

ISBN: 978-975-6877-43-2

Liberte Yayınları® | 28

3. Baskı: Haziran 2026, 1. Baskı: 1996

© 2026, Liberte Yayınları

© English edition 1985, Eamonn Francis Butler

Bu kitap ilk olarak New York: Universe Books,
1985 baskısından tercüme edilmiştir.

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde
fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî
takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: Büşra Sönmez

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Çetin Özgör

**Baskı: Bizim Büro Basım Evi Yayın ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi
ve Ticaret Limited Şirketi**

Adres: Zübeyde Hanım Mahallesi, Sedef Caddesi 6/A, Altındağ, Ankara

Telefon: (312) 229 99 28 | Faks: (312) 229 99 29 | Sertifika No: 42488

LiBeRtE
yayıncı grubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Eamonn Butler

Eamonn Butler dünyanın önde gelen politika düşünce kuruluşlarından biri olan Adam Smith Enstitüsü'nün direktörüdür. Ekonomi ve psikoloji dereceleri, felsefe doktorası ve fahri DLitt derecesine sahiptir. 1970'lerde Washington'da ABD Temsilciler Meclisi için çalıştı ve Adam Smith Enstitüsü'nün kurulmasına yardımcı olmak için İngiltere'ye dönmeden önce Michigan, Hillsdale College'da felsefe dersleri verdi.

Freedoms Foundation at Valley Forge Özgürlük Madalyası ile Birleşik Krallık Ulusal Serbest Girişim Ödülü gibi ödüllerin sahibi olan Butler, Hayek tarafından kurulan Mont Pelerin Cemiyeti'nin Genel Sekreterliği'ni yapmıştır.

Butler Adam Smith, F. A. Hayek ve Ludwig von Mises gibi öncü iktisatçıların giriş kitaplarının yazarıdır. Aynı zamanda klasik liberalizm, kamu tercihi, Magna Carta, Avusturya ekonomi okulu ve büyük liberal düşünürler hakkında başvuru kitapları, *Condensed Wealth of Nations (Kısaltılmış Milletlerin Zenginliği)* ve *The Best Book on the Market* dahil olmak üzere öğretici kitapların yazarıdır. *Özgür Toplumun Temelleri* adlı eseri 2014 Fisher Ödülü'nü kazanmıştır. Aynı zamanda *Forty Centuries of Wage and Price Controls* adlı kitabın ve IQ üzerine bir dizi kitabın da yazarıdır. Basılı ve çevrimiçi medyaya sıkça katkıda bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Takdim	9
Önsöz	15
Giriş	17
Hayek'in Hayatı ve Çalışmaları.....	17
Hayek'in Hayatı	18
Hayek'in Çalışmaları.....	26
Hayek'in Kişiliği ve Tesiri	31
 1 Toplumun İşleyişine İlişkin Anlayış	 35
Kumandasız Düzen	36
Bireysel Davranış ve Sosyal Düzen.....	39
Kuralların Bilgi İhtiva Etmesi	42
Kural-Rehberli (Guided) Toplamların Avantajları	47
Bireysel Özgürlüğün Önemi	50
Özgür Bir Toplumun Hukukî Çerçevesi	55
Kuralların Değişim ve Gelişimi	63
Modern Toplumun Evrimi	67
 2 Piyasa Süreci	 73
Ortak Değil Karşılıklı Amaçlar	74
Piyasanın İletişim Sistemi	79
Serbest Bir Ekonomide Rekabet.....	87
Hayek'in İktisadî Denge Eleştirisi.....	93
Hayek'in Para ve Enflasyon Üzerine Düşünceleri.....	95

3 Hayek'in Sosyalizmi Eleştirisi	107
Planlama Kaçınılmaz mıdır?	110
Demokrasinin İnhitâtı.....	120
En Kötüler Neden Zirvede.....	128
Hayek'in Sosyalizmi Eleştirisinin Tesiri	132
4 Sosyal Adaletin Eleştirisi	135
'Sosyal Adalet' Kavramı Neden Anlamsızdır?.....	136
Özgürlük Anlayış ve Tutumunun (Attitude) Zayıflaması	142
Gelirin Yeniden-Dağıtımı Büyümeye Neden Engeldir?.....	150
'Sosyal Adalet' Fikrinin Menşei.....	157
Sonuçlar	160
5 Liberal Bir Düzenin Kurumları	163
Liberal Bir Düzenin Şartlarını Oluşturma.....	163
Vergilendirme ve Kamu (Hükümet) Hizmetlerinin Ölçüsü	168
İktisadî Çerçeve	172
Özgür Bir Toplumun Refah Sistemi.....	179
6 Liberal Bir Devletin Anayasası	185
Yasanın İki Türü	186
Demokrasi ve Hukukun Egemenliği İlkesi.....	192
Model Bir Anayasa.....	196
Sonsöz	201
Sosyal Bilimlerin Sihri ve Anlamı	201
Doğal Bilimlerle Sosyal Bilimler Arasındaki Fark	202
Gerçek Anlamda Sosyal Bilimin Düşmanları	209
Sosyal Bilimin Sınırları	215
Entelektüeller ve Sosyalizm	221
Bibliyografya	227

Takdim

Bazı düşünürler vardır; onları okumak, yalnızca belli fikirlerle tanışmak anlamına gelmez. Aynı zamanda dünyaya bakışınızın yönünü değiştirir, zihninizde yeni pencereler açar, olayları, kurumları, insan ilişkilerini, hukuku ve siyaseti kavrayış biçiminizi derinden etkiler. Friedrich August von Hayek, benim için böyle bir düşünürdür. Akademik ve entelektüel hayatımda Hayek'in çok büyük bir yeri ve rolü olmuştur. Onun eserleriyle tanışmam, sadece bir iktisat, hukuk ve siyaset düşünürüyle karşılaşmam anlamına gelmedi; ilaveten, özgürlük, hukuk, bilgi, toplumsal hayatın akışı, devletin sınırları ve medeniyetin kırılğanlığı hakkında çok daha derin, çok daha rafine ve çok daha gerçekçi bir düşünce dünyasına adım atmamı sağladı.

Hayek, liberal düşüncede derinleşmemde tayin edici isimlerden biridir. Klasik liberalizmi ve içindeki İskoç Aydınlanma geleneğini yalnızca cazip değil, aynı zamanda en doğru çizgi olarak görüp o istikamette ilerlememe büyük katkıda bulunmuştur. Hem liberal hem klasik liberal gelenek içinde farklı tonlar, farklı

vurgular ve farklı öncelikler vardır. Ancak, klasik liberalizm, bana göre, insan tabiatını, toplumsal hayatın karmaşıklığını ve siyasi iktidarın sınırlarını ve tehlikelerini en iyi kavrayan düşünce çizgisidir. Hayek de bu çizginin en güçlü, en dikkatli ve en ufuk açıcı temsilcilerinden biridir.

Klasik liberal düşünce, makul ve mutedil her insanın en azından ciddiyetle tanınması, üzerinde düşünmesi ve keşfetmesi gereken bir siyasi-ideolojik çizgidir. Klasik liberalizm, ideolojilerin ilgi alanına giren—özgürlük, adalet, hukuk, devlet, ekonomi, sivil toplum, çoğulluk, farklılık, hoşgörü ve barış gibi- temel meselelerde doğru olma ihtimali en yüksek fikirleri seslendirmektedir. Bunu söylerken elbette klasik liberalizmin her konuda son sözü söylediğini, hiçbir eksiğinin veya tartışmaya açık tarafının olmadığını iddia etmiyorum. Zaten klasik liberalizmin kıymeti biraz da burada yatar: O, kendi sınırlarının farkında olan, insan aklının kapasitesi konusunda daha mütevazı davranan, siyasetin imkânlarını abartmayan ve toplumu bir deney nesnesi gibi görmeyen bir gelenektir.

Gerçekten de klasik liberalizm, total ideolojilerden farklı olarak, bir yeryüzü cenneti yaratma peşinde koşmaz. O, insan hayatındaki bütün problemlerin merkezî bir planla çözüleceğini iddia etmez. Kusursuz bir toplum vaadinde bulunmaz. Herkesin aynı şekilde yaşayacağı, aynı şeyleri düşüneceği, aynı hedeflere yöneleceği bir toplumsal düzen tasarlamaz. Bunun yerine, insanın sınırlı bir varlık olduğunu, bilginin dağınıklığını, değerlerin çeşitliliğini ve toplumsal hayatın büyük ölçüde kendiliğinden oluşan düzenler üzerinden işlediğini kabul eder. İşte Hayek'in en büyük katkılarından biri de tam burada ortaya çıkar: O, bize toplumsal hayatın pek çok önemli unsurunun insan aklının tepeden inmesi, kurucu rasyonalist tasarımlarının değil, zaman içinde

oluşmuş, sınanmış ve gelişmiş kuralların, kurumların ve alışkanlıkların ürünü olduğunu göstermiştir.

Hayek'in özellikle bilgi problemi üzerine geliştirdiği fikirler, modern sosyal bilimler için olduğu kadar özgür bir toplum düşüncesi için de olağanüstü önemdedir. İnsanlar arasındaki bilgi dağınıktır; hiç kimse, hiçbir kurul, hiçbir bürokratik kadro ve hiçbir siyasî iktidar toplumsal hayatı düzenlemek için gereken bütün bilgiye sahip olamaz. Bu sebeple, merkezî planlama yalnızca özgürlüğe aykırı olduğu için değil, aynı zamanda işleyiş bakımından da kusurlu ve sakat olduğu için problemlidir. Serbest toplum, bireylerin mahalli, pratik, parçalı ve zaman zaman sözle bile tam ifade edilemeyen bilgilerini kullanabildikleri bir düzen olduğu için alternatiflerinden üstündür. Piyasa, hukuk devleti, genel ve soyut kurallar, sözleşme özgürlüğü ve sivil toplum, hep bu dağınık bilginin üretken biçimde harekete geçirilmesine hizmet eder.

Klasik liberalizmin savunduğu değerlerin kıymeti, önemli ölçüde bunların çerçeve değerler olmasından kaynaklanır. Bu çok önemli bir husustur. Özgürlük, hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakkı, sözleşme serbestisi, ifade özgürlüğü, vicdan hürriyeti, örgütlenme hakkı, sınırlı devlet ve kuvvetler ayrılığı gibi değerler, insanlara tek bir inanç, düşünce ve hayat tarzı dayatmaz. Tersine, birbirinden farklı hayat tarzlarının, inançların, ahlâki tercihlerin, kültürel yönelimlerin ve sosyal pratiklerin bir arada var olabilesine imkân sağlar. Yani klasik liberalizm, toplumsal çoğulluğu tehdit etmez; aksine, onu korur. İnsanların benzer olmak ve aynı muhtevalı değerleri savunmak zorunda kalmadan birlikte yaşayabilecekleri bir ortak zemini oluşturur. Bu yüzden klasik liberalizm yalnızca bir özgürlük teorisi değil, aynı zamanda medenî bir birlikte yaşama teorisidir.

Hayek'in düşüncesi, bu çerçeve değerlerin neden gerekli olduğunu çok güçlü biçimde açıklamaktadır. O, hukukun kişilere ve anlık siyasi hedeflere göre eğilip bükülmesinin, devletin ekonomik ve sosyal hayata sınırsız müdahalesinin, siyasetin toplumun bütün alanlarını kuşatmasının ve bireyin hayatının her noktasında kamusal otoritenin belirleyici hale gelmesinin ne kadar tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir. Özgür toplumun düşmanları bazen kaba ve açık baskıyla, bazen de iyi niyetli görünen kurtarıcı projelerle ortaya çıkar. Hayek, her iki durumda da uyanık olmamız gerektiğini hatırlatır.

Bu kitabın yazarı Eamonn Butler da, çağdaş liberal literatürün son derece verimli, dikkatli ve zeki isimlerinden biridir. Butler'ın en önemli meziyetlerinden biri, ele aldığı konuların ana hatlarını, teferruat içinde boğulmadan, berrak biçimde ortaya koyabilmesidir. Bu, sanıldığından çok daha zor bir iştir. Bazı yazarlar ayrıntıya indikçe konuyu kaybeder; bazıları ise popülerleştireyim derken düşüncüyü basitleştirir ve sığlaştırır. Eamonn Butler bu iki tehlikeden de büyük ölçüde uzak duran bir yazardır. O, karmaşık fikirleri anlaşılır hale getirirken, onların ciddiyetini ve derinliğini muhafaza etmeyi başarmaktadır.

Liberte Yayınları'nın Butler'ın çeşitli eserlerini Türkçeye kazandırmış olması bu bakımdan çok kıymetlidir. Liberal düşüncenin temel isimlerini, temel kavramlarını ve temel tartışmalarını Türkiye'de daha geniş bir okur çevresine ulaştırmak, yalnızca yayıncılık faaliyeti değildir; aynı zamanda entelektüel hayatımıza bir katkıdır. Butler'ın eserleri, özellikle liberal düşünceye giriş yapmak isteyenler, belli düşünürleri sistematik ama erişilebilir bir çerçevede tanımayı arzu edenler ve çağdaş dünyanın temel siyasi-iktisadi meseleleri üzerinde daha sağlıklı düşünmek isteyenler için son derece faydalıdır. Elinizdeki Hayek kitabı da bu kıymetli katkılar arasında seçkin bir yere sahiptir.

Hayek gibi hacimli, çok katmanlı ve farklı disiplinlere temas eden bir düşünürü tanıtmak kolay değildir. O, yalnızca iktisatla değil; hukukla, siyaset teorisiyle, bilgi teorisiyle, ahlâk felsefesiyle ve uygarlık tartışmalarıyla da ilgilenmiştir. Bu yüzden, Hayek üzerine yazmak, bir düşünür özeti sunmaktan fazlasını gerektirir. Butler'ın başarısı, Hayek'in ana fikir damarlarını seçebilmesinde, bunlar arasındaki bağlantıları gösterebilmesinde ve okuru bu büyük düşünürün eserlerine yönlendirecek bir entelektüel harita sunabilmesinde yatmaktadır. Bu bakımdan, bu kitap hem bir tanıtım metni hem de Hayek okumalarına güçlü bir giriş kapısı olarak değerlidir.

Bu vesileyle, kitabı Türkçeye kazandıran çevirmen Yusuf Ziya Çelikkaya'ya da teşekkür etmek isterim. Çeviri, özellikle de düşünce eserleri söz konusu olduğunda, yalnızca bir dilden başka bir dile kelime aktarmak değildir. Kavramları, tonları, vurguları ve düşüncenin ritmini başka bir dile taşımayı gerektirir. Bu da ciddi dikkat, emek ve entelektüel titizlik ister. Yusuf Ziya Çelikkaya'nın bu çeviride başarılı bir iş çıkardığını memnuniyetle belirtmek isterim. Türkçe okurun Hayek'i ve Hayek üzerine yazılmış bu önemli çalışmayı daha rahat, daha doğru ve daha verimli biçimde okuyabilmesinde bu emeğin payı büyüktür.

Bugün, özgürlüğün sık sık güvenlik, eşitlik, refah, kimlik, aidiyet veya düzen adına geri plana itilmek istendiği bir dünyada yaşıyoruz. Devletin genişlemesi, siyasetin toplumsal hayatın her alanına nüfuz etmesi, bireysel alanın daralması ve toplumsal meselelerin tepeden müdahalelerle çözülmeye çalışılması, yalnızca belli ülkelerin değil, hemen bütün modern toplumların ortak eğilimleri arasında yer alıyor. Böyle bir çağda Hayek'i yeniden okumak, sadece akademik bir faaliyet değildir; özgür bir toplumun asgari şartlarını yeniden hatırlamak anlamına da gelir. Hayek bize,

medeniyetin dayandığı kurumların ne kadar kıymetli ama aynı zamanda ne kadar kırılğan olduğunu öğretir.

Bu nedenle, elinizdeki kitabın Türkçede yeni baskısının yapılmasını çok değerli buluyorum. Dilerim bu eser, yalnızca Hayek'i tanımak isteyen okurlar için değil, aynı zamanda özgürlük, hukuk, sınırlı devlet ve çoğulcu toplum fikri üzerine yeniden düşünmek isteyen herkes için ufuk açıcı olur. Çünkü Hayek'i okumak, yalnızca bir düşünürü okumak değildir; aynı zamanda özgürlüğün neden savunulmaya değer olduğunu, gücün neden sınırlandırılması gerektiğini ve insan hayatındaki çeşitliliğin neden korunması gerektiğini anlamaya yönelik ciddi bir zihinsel yolculuğa çıkmaktır.

Bu kitabın Türkçe okurla buluşmasını mümkün kılan herkesi tebrik ediyor, Eamonn Butler'ı bu berrak ve faydalı çalışması için, Yusuf Ziya Çelikkaya'yı başarılı çevirisi için, Liberte Yayınları'nı da bu kıymetli katkıyı yayın dünyamıza kazandırdığı için içtenlikle kutluyorum.

Prof. Dr. Atilla Yayla

*8 Nisan 2026
Beşiktaş, İstanbul*

Önsöz

Carl Menger Topluluğu'nun (*Avusturya Okulu* anlayışına bağlı bir grup) son zamanlardaki bir toplantısında, F. A. Hayek'in çalışmaları tartışılıyordu. Adet olduğu üzere, Alternatif Kitabevi (the Alternative Bookshop) Hayek ve okulun diğer üyelerinin çalışmalarından seçmeler getirmişti. Ancak toplantıda, politika bilimi veya ekonomi konusunda hiçbir geçmişi ve birikimi olmayanlar kitaplara göz gezdirirken, bazıları kitapların birçoğunun teknik muhtevassından ürkmüş; diğerleri de konu ile uzmanlık ölçüleri dışında ilgilenen genel okuyucunun nereden başlayacağını sormak zorunda kalmıştı. Bu hadise bana, Hayek'in felsefesinin ana argümanlarını ihtiva eden, ama sosyal bilimler temeli ve geçmişine sahip olmayan genel okuyucu ve öğrenciler tarafından da anlaşılabilir bir giriş kitabına, âcilen ihtiyaç olduğunu gösterdi.

Yirmi beşin üzerinde kitabın oldukça kompleks argümanlarını bir cilt içinde özetlemek, kaçınılmaz olarak basitleştirmeyi gerektirecektir. Ve şüphesiz akademik çevredeki arkadaşlarım,

benim bunu yaparken Hayek'in fikirlerini değişikliğe uğrattığını iddia edeceklerdir. Ne var ki, daha geniş bir çevrenin Hayek'in sadece adını bilme yerine onun çalışmalarını anlayabilmesi için, -ürkütücü bir teknik dile hiç başvurmadan- onun felsefesinin esaslarını sunmak, benim için entelektüel bir görevin ifasıdır.

Burada, çalışmanın müsveddeleri üzerindeki tavsiye ve yardımları için, Adam Smith Enstitüsü'ndeki arkadaşlarım Dr. Madsen Prie ve Mr. Russel Walters'e teşekkür etmek isterim.

Eamonn Butler
Adam Smith Enstitüsü, 1985

Giriş

Hayek'in Hayatı ve Çalışmaları

*...‘insanlığın geleceğini’ bilinçli bir şekilde ‘yaratabileceğimiz’
hülyasını bırakmalıyız... Kendimi bu sorunlara adadığım
kırk yılın nihaî neticesi budur.¹*

Bir kuşağın, liberal² toplumun mahiyeti ve kolektivizmin yanlışlıklarını anlamasına yardımcı olma hususunda Friedrich Hayek'in etkisi, döneminin bütün yazarlarının etkisinden çok daha fazla olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, zihni temâyül sürrekli sosyalizmden yana seyrediyordu. Dönemin konsensüsü, iktisâdi planlama, iktisâdi büyüme için hedefler koyma, tam istihdam politikası, devletin kapsamlı refah hizmetleri ve gelirin

1 *The Political Order of a Free People*, s. 152. (Hayek'in metinde geçen çalışmaları konusunda, tam bir bibliyografik bilgi için kitabımızın sonundaki bibliyografyaya bakınız.)

2 Burada 'liberal' kelimesi modern Amerikan anlayışındaki değil, Hayek'in kullandığı gibi klasik İngiliz anlayışındaki manasıyla kullanılmıştır.

yeniden-dağıtımından yanaydı. Bu, Hayek'in hiçbir zaman katılmadığı bir konsensüs idi.³ Gerçekten, bu fikirlerle en mütevazı flörtün bile, süreklilik arzederse felakete yol açacağını *The Road to Serfdom* adlı kitabında ortaya koyan Hayek olmuştur. Hayek'in bu duru kitabı ve onun milyonlara ulaşan özet versiyonu,⁴ birçok fikir ve eylem adamının görüşlerinde önemli ve gözle görülür değişiklikler meydana getirmiştir.

Belirtilen siyasal konsensüsün tahripkâr etkileri kendini gösterirken, Hayek, özgür toplumun ilkelerini açıkladığı *The Constitution of Liberty* ile özgür toplumdan yana olanlara güçlü bir silah sunmuş; ardından *Law, Legislation and Liberty*'de, liberal sosyal düzenin hassas yapısını güçlendirmek için elzem, hukuki ve anayasal çerçeveyi ortaya koymuştur.

Bu bakımdan Hayek'in katkısı, bütün büyük sosyal hareketlere politikacılar tarafından değil, düşünce adamlarınca önderlik edildiği şeklindeki anlayış doğrultusundadır. Nitekim dünyapolitikasının önde gelen birçok simasının onun çalışmalarını yalnız okumakla kalmayıp, onlardan etkilenmeleri münasebetiyle Hayek'in pratik tesiri artmıştır.

Hayek'in Hayatı

Hayek, tabii bilimler sahasında köklü geleneği olan bir aileye mensuptu. Büyükbabalarından biri zoolog, diğeri de istatistikçi

3 Hayek'in bu açıdan arzettiği önem hakkında yararlı özet bir değerlendirme için, Norman P. Barry'nin *Hayek's Social and Economic Philosophy* (London: Macmillan, 1979) adlı eserinin başlangıç sayfalarına bakılabilir.

4 *Reader's Digest*'de çıkan hülâsa edilmiş versiyonu, metnin ustalıkla sadeleştirilmiş olması münasebetiyle, Hayek'in övgüsünü kazanmıştır: 'Karşılaşık bir tartışmayı orjinal hacminin bir bölümüne sığdırma işi elbette bazı sadeleştirmeleri beraberinde getirecektir. Fakat bunun, anlamını değiştirmeden ve bizzat benim yapabileceğimden daha iyi yapılmış olması, kayda değer bir başarıdır.' Bkz. *'The Road to Serfdom after twelve Years', Studies in Philosophy Politics and Economics*, No. 3 s. 218.

(sonra anayasa hukuku profesörü) olup Avusturya İstatistik Komisyonu Başkanı idi. Tıp doktoru olan babası, Viyana Üniversitesi'nde botanik profesörü olarak araştırmacı ve öğretim üyeliği görevlerinde bulundu. Kardeşlerinden biri Viyana'da anatomi profesörü, diğeri Innsbruck'da kimya profesörü idi. Genç Hayek'e iktisâdî konular cazip gelmekle beraber, iktisatçı mı yoksa psikolog mu olacağı konusunda kararsızdı. Neticede kendisinin doğal bilimler sahasından ayrı kalmasına rağmen, aile geleneği devam etti: kızı biyolog, oğlu bakteriyolog oldu.

8 Mayıs 1899'da Viyana'da doğan Hayek, şüphesiz entelektüel çevresinin büyük yararını gördü. Daha 'ekonomi' kelimesinin anlamını öğrenmeden, babasının arkadaşı Eugen von Böhm-Bawerk gibi büyük iktisatçıları tanımıştı. Bu sıfatla Viyana Üniversitesine girmesi, yine hukuk (1921) ve siyasal bilim (1923) alanlarında iki doktora pâyesi alması gayet normaldi.

Hayek Birinci Dünya Savaşı'nın mahvettiği Avusturya'nın imparatorluk medeniyetini görecektir, hatta (her ne kadar daha sonra, savaştan kalan tek hatırası olarak askerlerin kahvaltısı olan ancak kazara çamura düşürdüğü bir kova yılan balığını tekrar yakalamaya çalıştığını söylese de...) askerlik yapacak yaşta idi ki, savaş döneminin kargaşası onu doğal bilimlerden kopardı, üzerinde şöhretinin yükseleceği sosyal ve iktisâdî konularla ilgilenmeye yöneltti.

Her ne kadar ABD'nin serbest teşebbüs ekonomisi, o zamanlar sahip olduğu ılımlı, Fabiancı sosyalist görüşleri üzerinde pek tesir bırakmış görünmese de, Hayek araştırma öğrencisi sıfatıyla bu ülkeyi ziyaret etmişti. Hayek bu mutedil sosyalizmin uzun dönemde kendisi için yararlı olduğunu, çünkü enine boyuna her konuyu düşünerek özgür bir toplumun prensiplerini tahlil etmek durumunda kaldığını ifade etmektedir. Bunda, *Avustur-*

ya *İktisat Okulu*'nun önde gelen iktisatçısı Ludwig von Mises'in yardımını gördü.⁵

Muvakkaten kurulmuş bir kamu dairesinin yöneticilerinden biri olan Mises, genç hukukçu ve iktisatçılar arıyordu. Hayek'le mülakatında Mises, onu iktisat derslerinde hiç görmediğini (bu aşağı yukarı doğru: Hayek bir defasında şöyle bir uğramış, ancak Mises'in dersini mutedil sosyalist düşünceleri açısından açıkça antipatik bulmuştu) söylemekle beraber onu işe aldı. Sonraki beş yıl bu kurumda Mises, Hayek'in şefi idi. Mises, daha sonra Hayek'in direktörü olduğu ve birlikte kurdukları iktisâdî dalgalanmalar ve iktisâdî politika üzerinde çalışan Avusturya İktisâdî Araştırma Enstitüsünün başkan yardımcısı oldu. Hayek buradaki işin yanında, 1929-1931 arasındaki yılları Viyana Üniversitesi'nde iktisat dersleri vererek geçirdi.

Mises'in, Hayek'i Fabiancı düşüncelerinden vazgeçirdiği bu yıllar, şüphesiz önemli bir entelektüel gelişme dönemi idi. Mises'in dairesinde toplanan *özel seminer* grubunda, Hayek sosyalizmin sorunlarını kavramaya başladı. Mises'in 1922'de Almanca yayınlanan *Socialism* adlı sert eleştirel kitabıyla da tamamen iknâ oldu.⁶

Hayek, çağın birçok büyük iktisatçısıyla yine bu dönemde tanışmaya başladı. Örneğin, paranın gelecek yirmi yıldaki yeri ve önemi konusunda özel ve umuma açık tartışmalar yaptığı John Maynard

5 Hayek, *Imprimis* Vol. 7, No. 7, (Hillside, Michigan: Hillside College, July, 1978) de basılmış 'Coping with Ignorance' adlı bir dersinde Mises ile olan yakınlığından bahsetmektedir.

Mises'in çalışmasının müstesna bir değerlendirmesi şu eserde bulunabilir: Israel M. Kirzner (ed.), *Method, Process and Austrian Economics* (Lexington, Massachusetts: Lexington Books / D. C. Heath and Company, 1982). Mises hakkındaki çalışmaların bir listesi için bu eserde bkz. s. 5.

'Avusturya İktisat Okulu'na bir giriş olarak bkz. *The Fundamentals of Austrian Economics* (London: Adam Smith Institute 1982).

6 İngilizce basımı: *Socialism* (London: Jonathan Cape, 1936).

Keynes ile ilk defa 1928'de Londra'da tanıştı. Paranın yeri ve önemi hususu, Hayek'in, üzerinde kesin görüşlere sahip olduğu bir konuydu. Ne de olsa, Hayek, günde ikiye katlanan fiyatlara yetişmek için ücretinin sekiz ay içinde ikiyüz kat artırıldığı bir işte çalışıyordu.⁷ Hayek, *Monetary Theory and the Trade Cycle*'in 1929'da Almanca yayımıyla da konu üzerinde saygın bir uzman olmuştur.

Londra: Lionel Robbins (daha sonra Lord ünvanı verilmiştir) de Hayek'ten etkilenenlerdendir. Robbins, 1931'de onun London School of Economics (LSE)'de bir seri ders vermesini ayarladı. Bu dersler, hemen akabinde *Prices and Production* adıyla kitap olarak yayınlanmıştır. Daha sonra o yıl, 1950'ye kadar kaldığı Londra Üniversitesine istatistik ve iktisat bilimi profesörü olarak atandı. İngiltere'de gördüğü itibar onu o kadar etkiledi ki, Alman kuvvetlerinin doğduğu ülke olan Avusturya'yı işgalinden hemen birkaç hafta önce, 1938'de Britanya tabiiyetine geçti.

Hayek 1931 ve 1932'de Keynes'in *A Treatise on Money* adlı kitabının eleştirel bir incelemesi için epey gayret ve zaman sarfetti. Ne var ki bu arada, Keynes konu hakkındaki düşüncelerini tamamen değiştirdiğini ifade edecekti. Hayek, büyük ölçüde Keynes'in yine fikirlerinden vazgeçeceğini düşündüğünden, onun daha sonraki ve en etkili çalışması olan *General Theory*'ye⁸ karşı sistematik bir reddiye girişmedi. Bu, Hayek'in daha sonraki yıllarda kendini çok suçladığı bir hata idi.

Bununla beraber, Hayek'in Keynes ile arkadaşlığı savaş yılları boyunca sürdü. 1940'da LSE güvenlik nedeniyle Cambridge'e

7 Bu dönemde Almanya'daki enflasyonun etkilerinin gözden geçirilişi ve ilave kaynak malzeme için bkz. Robert Schuettinger ve Eamonn Butler, *Forty Centuries of Wage and Price Controls* (Washington, D. C: Heritage Foundation, 1979), s. 67-69.

8 John Maynard Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money* (London: Macmillan, 1936).